

# Правни рамки за социјални иновации

## Социјални иновации и претприемништво

Социјална иновација значи развивање на нови идеи, сервиси и модели за подобро адресирање на социјални теми. Социјално претпријатие е оператор во социјалната економија чија главна цел е имањето социјално влијание, што е над правењето профит за нивните сопственици или акционери.

Социјалното претприемништво е клучно во неколку сектори за општеството и глобални теми, какви што се невработеноста, здравството, социјалната инклузија, бегалските кризи, климатските промени, образованието, дискриминацијата и расизмот, родовата нееднаквост, сиромаштијата, демократијата, граѓанското учество и други теми споменати во 17 [Одржливи Теми за Развој](#) (SDGs).

[Види чекор 3 од Глобалната перспектива во SE4Y Бирото за помош.](#)

## Законодавна рамка за социјални иновации

Според многу индикатори, социјалните иновации и социјалното претприемништво воопшто, сè уште имаат маргинална улога во македонската економија, општество и законодавство. Постоечката легислатива не го препознава, ниту го регулира социјалното претприемништво, бидејќи пред сè недостига еднакво разбирање на концептите. Постоечките механизми за поддршка, кои се содржани во различни закони, како и во [Националната стратегија за развој на Социјалното Претприемништво](#) (2021-2024) се нејасни, збунувачки и оставаат простор за манипулации во дефинирањето на можните активности, вклучените учесници и крајните корисници на комерцијалните активности на претпријатијата.

Исто така, има малку регионални стратешки документи за развој на претприемништвото, од кои најважни се [Стратегијата за развој на Југоисточна Европа \(Регионален совет за соработка 2020\)](#), која има за цел да го подобри социо-економскиот раст за регионите кои се во процес на интеграција и [Стратешката студијата за развој на социјалната економија](#) во нејзини рамки, во која детално елабориран е развојот за секоја земја поединечно.

Концептот на социјално претпријатие во рамките на државното законодавство за првпат е воведен во структурирани стратегии за соработка во рамките на граѓанскиот сектор (2012-2017) каде што се предвидува поопшта мерка за развој на поширок концепт: социјалната економија. Мерката предвидува активности кои експлицитно ги таргетираат невладините организации со економски активности, притоа испуштајќи ги другите модели кои го формираат спектарот на СП, визија претставена и во првата предложена Национална стратегија за социјално претприемништво (2018-2020), во која истото се гледа главно само како механизам за финансиска одржливост на граѓанскиот сектор, што во значителна мера е отсликано и во изгласаната во 2021 год. Национална Стратегија.

Согласно на ова, достапните механизми за поддршка не се совпаѓаат со очекуваните потреби на социјалните претприемачи. Она што е достапно за повеќето заинтересирани се бесплатни консултации, менторски средби, консултантски сесии со претставници на министерства, странски фондови за развој на претприемништвото или претставници на невладиниот сектор.

Во РСМ не постојат ознаки за сертификација за социјални претпријатија/бизниси, ограничени се системите за поддршка и финансиските ресурси кои се достапни за создавање социјални претпријатија/бизниси, не само за старт-ап индустријата, туку и за други инвестициски проекти. Финансиските институции не ги разликуваат социјалните претпријатија од традиционалните, што подразбира немање на специјално развиени финансиски производи и механизми за нив. Постоечките социјални претпријатија/бизниси се законодавно различно конструирани, но најдоминантна форма е Здружение на граѓани. Сепак, со имплементацијата на Националната стратегија, која многу тесно го определува социјалното претприемништво, се очекува да се подобри и појасни начинот и механизмите за препознавање на и регистрирање на социјални бизниси. Иако многу фрагментирано, ова се неколку од законите кои до некоја мера го препознаваат концептот социјалното претприемништво:

[Закон за здруженија и фондации:](#) Чл. 12 вели дека организациите не можат да се основаат за да генерираат профит, но ставот 2 вели дека може да се генерира добивка доколку активноста е во согласност со Статутот на организацијата.

[Закон за донации и спонзорства на јавните дејности:](#) Им овозможува на невладините организации да примаат донации и да не плаќаат даноци за нив, доколку проектот е од јавен интерес.

[Закон за волонтери:](#) Дозволува даночни олеснувања за волонтерски трошоци кои ги штитат правата на невработените, а волонтерството се признава како работно искуство (чл. 13).

[Закон за социјална заштита:](#) Дозволува здруженијата, но не и фондацииите, да обезбедуваат одредени услуги за социјална заштита.

[Законот за задруги:](#) Го поддржа вработувањето на жените во руралните средини.

[Закон за локалната самоуправа:](#) Поддршка за граѓански иницијативи или други форми на граѓански активизам, но не се направени посебни одредби за Социјани претпријатија.

[Закон за јавни набавки:](#) За првпат, законот (2020) ја регулира можноста за воведување резервирани набавки. Законот, со многу ограничувања, за првпат го промовира концептот на социјална набавка, што му овозможува на договорниот орган да го резервира правото да учествува во постапка за јавна набавка на економските оператори чија основна цел е социјална и професионална интеграција на лицата со попреченост или лица од социјално загрозени групи, кои за таа цел ја реинвестираат добивката.

## Најдобри практики на социјални иновации и претприемништво.

Спектарот на социјални претпријатија/бизниси во РСМ се состои од социјални непрофитни, хибридни или граѓански организации со дејности што генерираат профит, здруженија и фондации со стопански активности, задруги и приватни институции. Општествената и работната интеграција на младите лица, социјалните услуги, како и развој на маргинализираните социјални групи се најчестите полиња во кои се демонстрира најконцентрирана активност. Постепено стануваат многу видливи темите и областите кои ја нагласуваат популаризацијата на иновативните практики поврзани со рециклирањето, заштитата на животната средина, уметноста, културата и нејзината заштита, заштита на потрошувачите, дигитализацијата и информатичките технологии, кружната (циркуларна) економија итн.

Поголемиот дел од постоечките социјални претпријатија/бизниси обезбедуваат различни видови на производи и услуги/сервиси во областа на социјалната и здравствената заштита, образованието, земјоделството, гастрономијата, уметноста (главно занаетчиството), културата и социјалната заштита. Многу од социјални претпријатија/бизниси се активни првенствено на локално ниво, постигнувајќи значителна економска корист и влијание на регионално ниво. Имајќи го предвид ова, создавањето прилагодени (tailor-made) иновативни и квалитетни комерцијални активности може да им помогне на претпријатијата да развијат и потврдат одржливо решение за проблемите кои често имаат локален израз, но глобално влијание.

Расте бројот на претпријатија кои се обидуваат да станат дел од циркуларната економија, а во истите значителен дел од производството се самите корисници/штитеници, вклучувајќи ги тука и лицата со попреченост, занаетчиите, етнички и родови малцинства, лица во судир со законот итн.

[Улично списанието „Лице в Лице“](#) Списание за промоција на моделот на социјално претприемништво кое дистрибуирано е од луѓе кои живеат во сиромаштија или маргинализираните групи. 50% од продажбата останува за продавачот.

Видео: [Тунан Садик, продавач на уличното списание „Лице в лице“](#).

[Мој Воздух](#) (веб/десктоп) / [Air Care](#) (апп)

Апликација за следење на загаденоста на воздухот во РСМ и регионот, со вклучена мапа за загаденоста во целиот свет. Исто така, известува и образува за начините за заштита на воздухот. Апликацијата и нејзиниот автор Горјан Јовановски добитници се на значајни домашни и меѓународни награди.

Видео: [Data: the pathway to a better world | Gorjan Jovanovski | TEDxSittardGeleen](#)

[Банка за Храна Македонија](#)

Собирање на вишоци од храна од сите оператори на храна, нивно складирање, евиденција, сортирање и дистрибуција со сиромашни и социјално загрозувани категории

на граѓани со посредство на хуманитарни организации, социјални установи и сродни организации.

### [TeachHoot](#)

Македонска платформа за онлајн приватни часови која ги поврзува учениците/студентите со стручен и регистриран научен кадар. Промоција и олеснување на пристапот кон тутори, едукативна помош и унапредување на образованието со помош на информатички технологии.

### [РЕДИ Рециклажа](#)

Стартап социјално претпријатие кое има за цел да ги организира, и преку вработување да ги формализира индивидуалните собирачи на отпад, при воспоставување на систем за примарна селекција на отпад во домаќинствата и компаниите.

### [НАМИ-ПЛАСТ](#)

Организација која целосно го реализира моделот на кружна економија преку сервис за собирање и рециклирање на отпадоци. Вклучени во проект за намалување на количините на POPs, преку собирање, сортирање и балирање на ПЕТ шишиња.

### [Софтвер ECGalert](#) на [Иновејшн ДООЕЛ](#)

Иновативна социјално одговорна компанија за технолошки решенија коишто ја подобруваат благосостојбата и здравјето на луѓето. Со поддршка на ФИТР компанијата создаде безжичен уред со софтвер наменет за здравствените работници, со којшто може да се направи долготрајно мониторирање на ЕКГ ([ECGalert](#)), како и рано откривање и превенирање на срцеви удари кај луѓето. Вториот иновативен производ на Иновејшн е сензор за неинвазивно мерење на нивото на гликоза во крвта, наречен „Глуко“.

### [Солар Дата Колектор](#)

Производот претставува склоп од хардверски и софтверски компоненти кој овозможува пресметување на енергијата што може да се произведе од фотоволтаични панели на дадена локација. Истиот може да се имплементира на која било локација.

### [HumanaS](#)

Сервис за професионална нега на стари и изнемоштени лица, лица со попреченост, лица со деменција-Алцхајмерова болест и интелектуални попречености, во домашни услови (палијативна нега); обука и вработување на жени од маргинализирани групи.

### [Наша Добра Земја](#)

Прва македонска задруга за органска храна. Нивни главни активности се: суверенитет во прехраната за зајакнување на локалните заедници, свесност и градење на јавни градини и компости, рециклажа и реупотреба на материјали.

## [Копче](#)

Систем на дистрибуција на облека до ранливи лица, со пристапни цени на облека за сите граѓани, вработување на ранливи целни групи, но, истовремено и заштита на животната средина поради намалената количина на текстилен отпад.

[Видео: Копче-облечи си среќа](#)

## [Еснаф](#)

Платформа за развој на мали занаетчиски бизниси, основана од Институт „Креативна Македонија“, со цел соединување на занаетчиите и нивно поврзување со купувачите. Дел од овие занаетчиите се и ранливи лица, а „Еснаф“ работи и на создавање можности за нивно вработување.

## [Мама Органа](#)

Циркуларен бизнис за производство на органски ѓубрива и супстрат, а вработува и работно ангажира самохрани родители.

## [Umbrella Lounge Bar](#)

Песторан заснован врз принципот на инклузија и економско зајакнување на лица со попреченост.

Тераписка заедница [„Покров“](#)

Органско производство на храна со вклученост на штитеници зависни од дрога, хазард и алкохол.

[Видео: Покров - терапевска заедница.](#)

Пекарница [„Bagel“](#)

Бејгел работи во склоп на Здружението за советување, лекување, реинтеграција и ресоцијализација на лица зависни од психоактивни супстанции [„Избор“](#); производство и продажба на печива со интеграција на зависници од наркотични средства и локалната младина.

[Видео: „Покров“ отвори пекарница „Бејгел“ во Струмица](#)

[Нега Плус](#) Социјално претпријатие кое нуди домашна грижа и нега на стари и немоќни лица; обука и сертифицирање на нови негуватели.

## [Домашно.мк](#)

Дигитална платформа специјализирана за промоција и маркетинг на земјоделски производи и рачни изработки, поврзување на произведувачите со пазарите, промовирање на локалните производи на национално и меѓународно ниво, збогатено со промоција на регионалната литература, уметност, туристички атракции, локалитети, тури и авантури, како и гастрономски ентитети од Пелагонискиот Регион.